

ДОСЯГНЕННЯ УКРАЇНИ В РАМКАХ ІНІЦІАТИВИ ЄС «СХІДНЕ ПАРТНЕРСТВО»

Доценко Олена Михайлівна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
міжнародної інформації та безпеки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат юридичних наук,
olena.dotsenko@karazin.ua
Черненко Дмитро Максимович,
студент 5-го курсу групи УВ-51
факультету міжнародних економічних відносин
та туристичного бізнесу,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
chernennko.dima@gmail.com

13 травня 2019 року в честь святкування 10-ї річниці Східного партнерства в Брюсселі відбулася зустріч Міністрів закордонних справ і представників держав-членів Європейського Союзу, Верховного Представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки і Міністрів закордонних справ шести східноєвропейських країн-партнерів. Зустріч мала на меті підтвердити важливість партнерства, відзначити його успіхи і досягнення на даному етапі, а також визначити перспективи подальшої стратегічної співпраці. Серед досягнень ініціативи було визначено розширення торгівлі та зміцнення політичної асоціації, економічну інтеграцію й галузеве співробітництво між ЄС та зацікавленими країнами-партнерами, що, у свою чергу, мають стати натхненням для подальшого прогресу, заснованого на взаємних інтересах, потребах, спільних пріоритетах та стійкій реалізації реформ [11].

У цьому аспекті актуальним є визначення досягнень України в рамках ініціативи Східного партнерства, що і є метою нашого дослідження.

Слід зазначити, що Східне партнерство було створено в 2009 році як спільна ініціатива ЄС, країн-членів ЄС та шести країн-партнерів Східної Європи і Південного Кавказу: Україна, Білорусь, Республіка Молдова, Азербайджан, Вірменія та Грузія [12]. Основна мета Східного партнерства – сприяння політичним та економічним реформам у країнах-партнерах через: укладання Угоди про асоціацію; створення зони вільної торгівлі; лібералізацію візового режиму з ЄС; підтримку стабільності та безпеки в регіоні; розвиток енергетичної галузі; захист навколишнього середовища тощо. Виокремлення Східного партнерства із Європейської політики сусідства розмежувало зовнішню політику ЄС у відносинах з південними та східними країнами-сусідами ЄС. [6].

Східне партнерство не передбачає за своєю суттю членства для країн-учасниць, проте Україна розглядає його як підготовчий етап та можливість майбутньої інтеграції з ЄС, адже відповідно до статті Договору про Європейський Союз, будь-яка європейська держава, яка поважає цінності, зазначені у статті 2-й даного договору, зокрема, такі як: повага людської гідності, рівність, свобода, демократія, верховенство права та повага до прав людини, включаючи права осіб, що належать до меншин, та сприяє їх поширенню, може подати заявку на членство в Союзі [10].

Для того, щоб визначити, наскільки Україна наблизилася до членства в ЄС, зупинимося на її досягненнях в рамках реалізації ініціативи Східного партнерства.

1. *Підписання Угоди про асоціацію та створення зони вільної торгівлі.* Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [8] (далі по тексті – Угода про асоціацію) в повному обсязі набула чинності 1 вересня 2017 року, проте з 1 листопада 2014 року здійснювалося її тимчасове

застосування (згідно зі ст. 486 Угоди про асоціацію). Ця угода визначає формат відносин між Україною та ЄС, заснований на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції» і слугує стратегічним орієнтиром системних соціально-економічних реформ в Україні. Варто зауважити, що Угода про асоціацію за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України та найбільшим міжнародним договором з третьою країною, коли-небудь укладеним ЄС [9].

Зі змісту Угоди про асоціацію можна зробити висновок, що її принциповим положенням є посилення політичної асоціації та економічна інтеграція з ЄС. Зокрема, в основі політичної асоціації – конвергенція позицій України та ЄС з усіх питань міжнародного миру і безпеки, забезпечення безпосередньої участі України у політиках, агенціях і програмах ЄС, спільність дій з метою забезпечення інтересів національної безпеки Української держави. Економічна інтеграція передбачає створення поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (далі по тексту – ПВЗВТ), якій притаманні деякі риси спільного ринку. Так, на відміну від «традиційних» зон вільної торгівлі, які обмежуються вимогами про скасування спільних мит і кількісних обмежень у взаємній торгівлі промисловими товарами між учасниками, ПВЗВТ поширюється на продукцію сільськогосподарського виробництва та іншу чутливу продукцію, а також сферу надання послуг, заснування компаній, прямих іноземних інвестицій, руху капіталів і платежів, державних закупівель [1, с. 55].

Слід зазначити, що ПВЗВТ між Україною та ЄС, передбачена Угодою про асоціацію, почала діяти у 2016 році тимчасово, а з 2017 року – повністю. Сьогодні ЄС є одним з основних торговельних партнерів, до якого експорт товарів з України за останні два роки стрімко зростає. За підсумками 2018 року експорт товарів з України до ЄС перевищив експорт 2013 року фактично на 3,4 млрд. дол. до 20,16 млрд. дол. та склав 42,6% від загального експорту України (Рис. 1) [3].

Динаміка експорту товарів з України (млрд. дол. США)

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
9,5	13,05	17,97	17,08	16,76	17	13,02	13,5	17,53	20,16

Динаміка імпорту товарів з України (млрд. дол. США)

2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
15,39	19,1	25,75	26,16	27,05	21,07	15,33	17,14	20,8	23,18

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту товарів між ЄС та Україною [3].

Така ситуація свідчить про зростання конкурентноспроможності українських товарів та, відповідно, дає поштовх для українських підприємців ефективно планувати та розвивати власний бізнес.

2. *Мобільність та безвіз.* Лібералізація руху громадян України територією держав-членів Європейського Союзу стала предметом розгляду декількох самітів: саміт «Україна–ЄС» у Парижі у вересні 2008 року; саміт «Східного партнерства» у Празі 7 травня 2009 року; саміт «Україна – ЄС» у Брюсселі 22 листопада 2010 року. Так, на 14му саміті «Україна – ЄС» Україна стала першою з країн Східного партнерства поза межами Балкан, яка отримала від Євросоюзу План дій щодо лібералізації безвізового режиму для короткострокових поїздок українських громадян до держав ЄС [3].

Візова лібералізація для українців у разі короткострокових подорожей до країн ЄС і «шенгену» (до 90 днів протягом кожних 180 днів без права працевлаштування) набрала чинності 11 червня 2017 року. Безвізовий режим стосується всіх держав-членів ЄС, крім країн «шенгенської зони» з-поза меж ЄС, а також Великої Британії й Ірландії. Щоб скористатися безвізовим режимом з ЄС, українцям треба

мати біометричний паспорт і, за запитом прикордонників – довести мету й умови поїздки, свою платоспроможність. З початку дії безвізового режиму станом на червень 2019 року українські громадяни здійснили 42,6 мільйона поїздок до країн ЄС. Найбільша кількість громадян України (понад мільйон) перетнули кордон з Польщею; також для українців були активними ділянки кордону з Угорщиною, Румунією і Словаччиною. Майже мільйон українців скористалися авіаційним сполученням, тоді як морським – всього близько 500 людей. Загалом за другий рік «безвізу» ним скористалися 2,35 мільйона українців (за перший рік – 560 тисяч) [2]. Безвізовий режим спростив для українців подорожі бізнесового та туристичного характеру до ЄС.

3. *Розвиток окремих сфер суспільного життя шляхом участі у програмах.* Завдяки участі у Східному партнерстві країни-партнери, зокрема Україна, мають можливість брати участь у низці програм, які діють в рамках Європейської політики сусідства чи безпосередньо в рамках ініціативи Східного партнерства. Ці програми спрямовані на розвиток певних сфер (малий та середній бізнес, освіта, культура, наука та інновації, академічна мобільність, інфраструктура міст тощо). Перелік цих програм включає такі ініціативи як EU4Business, EU4Energy, EU4Youth, «Креативна Європа», «Культура і креативність», «Мери за економічне зростання», «Угода мерів – демонстраційні проекти», «Erasmus+», «Горизонт 2020», «Інтегроване управління кордонами» тощо [3]. Зокрема, Erasmus+ – це флагманська програма ЄС для підтримки освіти і професійної підготовки молоді в Європі та за її межами, що надає можливість молодим людям навчатися, підвищувати кваліфікацію та займатися волонтерською діяльністю за кордоном. Проект «Національний Еразмус+ Офіс в Україні» забезпечує допомогу щодо запровадження в Україні програм ТЕМПУС, ЕРАЗМУС+ у сфері вищої освіти [6]. Участь у таких проектах безумовно сприяє розвитку культурної дипломатії між Україною та державами-членами ЄС, зміцнюючі їх взаємозв'язки.

Загалом, як зазначається у моніторинговому звіті Української національної платформи Форуму громадянського суспільства Східного партнерства «Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року» станом на 1 вересня 2018 року [5], Україна активно просувається у напрямку досягнення 17 цілей, які ЄС запропонував для країн Східного партнерства у документі «20 очікуваних досягнень Східного партнерства до 2020 року». Так, найактивніше Україна просувається у сферах боротьби з корупцією, реформ безпеки, державного управління, розвитку малого та середнього бізнесу, впровадження ПВЗВТ з ЄС, візової лібералізації, захисту довкілля тощо. Попри це, Україна демонструє слабкий прогрес у 3-х сферах – реформі судочинства, енергопостачанні та гармонізації цифрових ринків [7].

Варто зауважити, що більшість цілей, поставлених ЄС для України, перетинаються із завданнями Угоди про асоціацію, що в свою чергу, робить їх обов'язковими для виконання та сприяє активізації заходів щодо їх досягнення. Активна участь України у політиці Східного партнерства позитивним чином впливає на розвиток відносин Україна-ЄС та сприяє підвищенню потенціалу України щодо відповідності всім критеріям членства у ЄС. Серед перспектив подальшого співробітництва можна назвати подальшу реалізацію плану 20-ти очікуваних досягнень Східного партнерства до 2020 року, а також участь співробітництво України з ЄС у форматі посиленого діалогу «ЄС+3», тобто трьохстороннього формату співробітництва України, Грузії та Молдови, про що йдеться у Спільній декларації грузинських, молдавських та українських Платформ громадянського суспільства щодо співпраці у прагненні до євроінтеграції від 13 листопада 2019 року [4].

Список використаних джерел:

1. Анакіна Т. М. Особливості політики Східного партнерства у контексті європейської інтеграції України. Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі. Х: Оберіг, 2012. С. 48–61.

2. За 2 роки «безвізу» українці здійснили понад 42 мільйони поїздок до ЄС – прикордонники. Радіо Свобода : веб-сайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-bezviz-poyizdkyeu/29992791.html> (дата звернення 21.11.2019).

3. Ключові 10 досягнень Східного партнерства: український вимір. Громадська синергія: веб-сайт. URL: https://www.civicsynergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/10-klyuchovyhdosyagnen-ShP_ukrayinskyj-vymir.pdf (дата звернення 21.11.2019).

4. Під час Форуму асоціацій ухвалено спільну Декларацію громадських платформ України, Грузії та Молдови щодо співпраці у прагненні до євроінтеграції. Національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства : веб-сайт. URL: <http://eap-csf.org.ua/pid-chas-forumu-asotsiatsiy-uhvaleno-spilnudeklaratsiyu-gromadskih-platform-ukrayini-gruziyi-ta-moldovi-shhodospivpratsi-u-pragnenni-doyevrointegratsiyi/?fbclid=IwAR2LATmCM5ni6yIhCgryW0m6hLU3MPCXzKuvXxaZq4dcrAs-AuJHqiFh3Y> (дата звернення: 21.11.2019).

5. Поступ України у виконанні двадцяти досягнень Східного партнерства до 2020 року. Громадська Синергія : веб-сайт. URL: <https://www.civic-synergy.org.ua/wp-content/uploads/2018/04/PostupUkrayiny-u-vykonanni-dvadtstyaty-dosyagnen-Shidnogo-partnerstva-do2020-roku.pdf> (дата звернення: 21.11.2019).

6. Про Східне партнерство. Національна платформа Форуму громадянського суспільства Східного партнерства : веб-сайт. URL: <http://eap-csf.org.ua/eastern-partnership/pro-shidne-partnerstvo/> (дата звернення: 21.11.2019).

7. Східне партнерство: Україна демонструє помітний прогрес у 17 сферах, у 3 – слабкі зрушення» – дослідження. Громадський простір : веб-сайт. URL: <https://www.prostir.ua/?news=shidnepartnerstvo-ukrajina-demonstruje-pomitnyj-prohres-u-17-sferah-u-3slabki-zrushennya-doslidzhennya> (дата звернення: 21.11.2019).

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Міжнародний документ від 27 червня 2014 р. URL: https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011 (дата звернення: 21.11.2019).

9. Угода про асоціацію. Урядовий портал : веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-proasociasiyu> (дата звернення: 21.11.2019).

10. Consolidated version of the Treaty on European Union. EUR-Lex : веб-сайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT> (Last Accessed: 21.11.2019).

11. Eastern Partnership foreign ministers' meeting: Chair's conclusions on the occasion of the Eastern Partnership 10th Anniversary. European Council. Council of the European Union : веб-сайт. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/pressreleases/2019/05/13/eastern-partnership-foreign-ministers-meetingchair-s-conclusions-on-the-occasion-of-the-eastern-partnership-10thanniversary/#> (Last Accessed: 21.11.2019).

12. Eastern Partnership. European Council. Council of the European Union : веб-сайт. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/easternpartnership/> (Last Accessed: 21.11.2019).